

Edmund Husserl i narodziny fenomenologii

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Edmund Husserl, *Medytacje kartezjańskie*, tłum. A. Wajs, Warszawa 1982.
- *Ja fenomenologiczne*, [w:] Husserl Edmund, *Medytacje kartezjańskie*, tłum. A. Wajs.
- Husserl Edmund, *Medytacje kartezjańskie*, [w:] .

Edmund Husserl i narodziny fenomenologii

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Filozofowie przez wieki próbowali poznać istotę świata na drodze [spekulacji](#), czyli starali się poznać i zrozumieć rzeczywistość, wychodząc poza doświadczenie i kwestionując zastane teorie. A gdyby tak potraktować świat wyłącznie jako zjawiska, czyli fenomeny? Nowa metoda filozofowania stworzona przez Edmunda Husserla polegała na opisie i oglądzie tego, co dane jest bezpośrednio, co odbieramy jako oczywiste. Podejście fenomenologiczne oznaczało odrzucenie wszystkich założeń i teorii, po to, by przyjrzeć się światu tak, jak się on jawi. Husserl postulował powrót do rzeczy samych poprzez redukcję fenomenologiczną (epoche), czyli zawieszenie przekonania o realnym istnieniu świata i poznającego podmiotu, który został sprowadzony do samego aktu świadomości. Kluczowym pojęciem dla fenomenologii była intencjonalność. Husserl zapożyczył je od Franza Brentana, swojego nauczyciela, którego poglądy wpłynęły na metodę fenomenologiczną.

Twoje cele

- Poznasz początki fenomenologii.

- Zbadasz, w jaki sposób fenomenologia oparła się na filozofii Kartezjusza i rozwinęła jego stanowisko.
- Rozważasz, na czym polega redukcja fenomenologiczna.

Przeczytaj

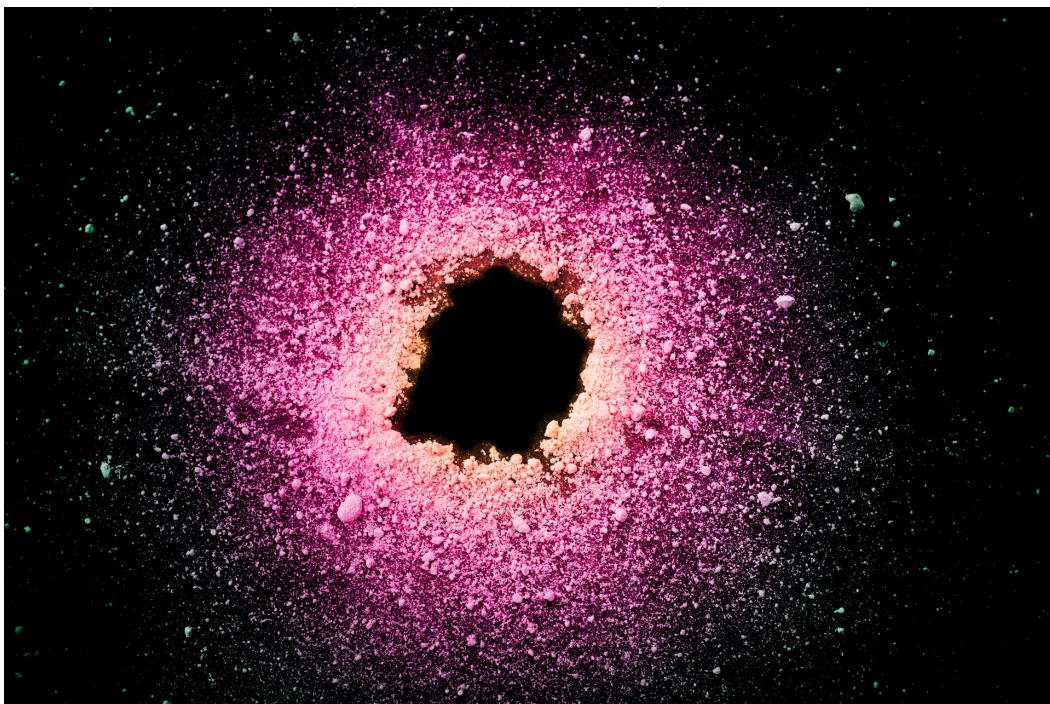

Dla zainteresowanych

Aby dowiedzieć się więcej na temat fenomenologii, zapoznaj się z poniższymi materiałami:

- [Czym jest fenomenologia?](#)
- [Fenomenologia: recepcja i dyskusja](#)
- [Słownik filozoficzny. Edmund Husserl: poglądy](#)
- [Husserl: problemy i wyzwania](#)
- [Projekt fenomenologii](#)
- [Redukcja fenomenologiczna](#)
- [Ideał fenomenologii](#)

Filozofia od momentu jej narodzin stawiała sobie szereg doniosłych celów. Jednym z najważniejszych było udzielenie ostatecznej, rozstrzygającej i niepowątpiewalnej odpowiedzi na pytanie o naturę rzeczywistości. Pokoleniom filozofów nie udało się przedstawić systemu filozoficznego, który udzieliłby ostatecznych i pewnych odpowiedzi na te pytania. Zamiast tego w następujących po sobie stuleciach kolejni myśliciele przedstawiali coraz to nowsze wersje odpowiedzi na pytanie o naturę rzeczywistości. Na przełomie XIX i XX w. coraz częściej jednak zaczęły pojawiać się głosy, że ze względu na naturę naszego umysłu albo świata, albo i tego, i tego, nigdy nie odnajdziemy odpowiedzi na nurtujące nas fundamentalne pytania filozoficzne – musimy więc bądź z nich zrezygnować, bądź uprawiać filozofię jako sztukę dla sztuki.

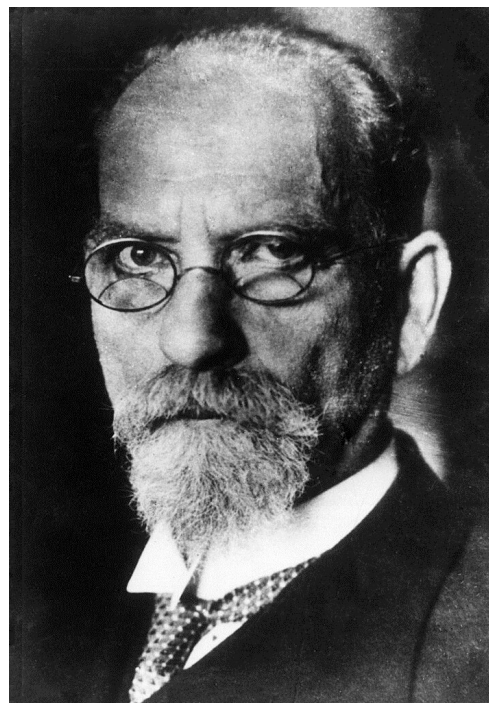
Pytanie przyjmowało różne ogólne postaci: Jaki jest świat? Co istnieje, a co nie? Jaka jest prawda o rzeczywistości? Jaki jest sens uprawiania filozofii, skoro nie może ona udzielić nam ostatecznych odpowiedzi?
Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Wśród filozofów, którzy nie chcieli pogodzić się z tym stanem rzeczy, był Edmund Husserl. Podjął on, bodaj ostatnią w historii, spektakularną próbę zbudowania filozofii od podstaw w postaci systemu, który udziela ostatecznych odpowiedzi na fundamentalne pytania filozoficzne, a w szczególności na pytanie o naturę rzeczywistości. System ten określamy mianem **fenomenologii**, czyli podstawowej nauki o tym, co bezpośrednio dane (w terminologii Husserla tym, co bezpośrednio dane, są fenomeny), oraz o poznaniu i sposobie, w jaki to coś jest dane.

Edmund Husserl i narodziny fenomenologii

Edmund Husserl pochodził z zamożnej żydowskiej rodziny. Urodził się w miejscowości Prossnitz na terenie ówczesnych Austro-Węgier (dziś Czechy). W latach 1876–1878 studiował matematykę, fizykę i astronomię na Uniwersytecie w Lipsku. Edukację kontynuował na uniwersytetach w Berlinie oraz – po odbyciu służby wojskowej – w Wiedniu, gdzie uczęszczał na wykłady Franza Brentana, który wywarł na niego olbrzymi wpływ. Tam też w 1883 r. uzyskał tytuł doktorski z matematyki na podstawie pracy *Przyczynki do rachunku wariacyjnego*. W 1887 r. na uniwersytecie w Halle Husserl uzyskał habilitację na podstawie rozprawy z zakresu filozofii *O pojęciu liczby. Analizy psychologiczne*. Wykładał tam do roku 1901.

Następnie pracował na uniwersytecie w Getyndze (od 1901), a w końcu, w charakterze profesora zwyczajnego, na uniwersytecie we Fryburgu Bryzgowijskim (od 1916). Pierwsza praca, która przyniosła mu uznanie, to poświęcone analizom czystej logiki *Badania logiczne* (1900). Kolejne prace, w których przedstawił idee nowej nauki, przyniosły mu światowy rozgłos. W 1928 r. przeszedł na emeryturę, wykłady prowadził do roku 1933, kiedy to władze nazistowskie zakazały mu działalności dydaktycznej. Nie przeszkodziło mu to jednak w przyjmowaniu zaproszeń i wygłaszaniu odczytów na licznych europejskich uczelniach, m.in. w Paryżu, Pradze czy Wiedniu. Do końca pracował nad pogłębianiem swojego systemu – pozostawił po sobie około trzydziestu tysięcy stron niepublikowanych zapisków, z których znaczna część została opublikowana dopiero po 1950 r. (*Husserliana*).

Edmund Husserl (1859–1938) – niemiecki filozof, twórca fenomenologii.

Źródło: domena publiczna.

Do najważniejszych prac Edmunda Husserla zaliczamy: *Badania logiczne* (1900), *Idee czystej fenomenologii i fenomenologicznej filozofii* (1913), *Medytacje kartezjańskie* (1931), *Kryzys nauk europejskich i fenomenologia transcendentna* (1936).

Najwybitniejszym uczniem Husserla był Roman Ingarden, a silny wpływ myśli niemieckiego filozofa widać także w pracach Martina Heideggera.

Franz Brentano

Franz Brentano (1838–1917)

Inicjatorem prądów fenomenologicznych dla Husserla, był jego wykładowca Franz Brentano, twórca idei psychologii opisowej. Filozof uświadomił Husserlowi, że konkretna analiza filozoficzna ma charakter psychologiczny, dzięki której można wyjaśnić źródło oraz wartość danego pojęcia, także matematycznego. Tym samym wyjaśnił, że zarówno matematyka, jak i nauka filozoficzna nie musi sprowadzać się do snucia skomplikowanych rozmyślań w niezrozumiałym języku.

Źródło: domena publiczna.

Psycholog i filozof niemiecki. Studiował w Trandenburgu, piastował katedrę filozofii najpierw w Würzburgu (od 1872), następnie w Wiedniu (od 1874). W 1895 r. porzucił nauczanie i przeniósł się do Florencji, a po wybuchu I wojny światowej – do Szwajcarii. Początkowo był księdzem katolickim, ale w 1873 r. zrzucił sutannę, wystąpił z Kościoła i zawarł związek małżeński.

Za najważniejszą jego pracę uważa się *Psychologię z empirycznego punktu widzenia* (1874).

W swoich badaniach Brentano przedstawił krytyczną analizę psychologii **empirycznej**. Zwrócił uwagę, że przedmiotem jej badań nie jest, wbrew jej etymologii, jakaś dusza, czyli **byt metafizyczny**, ale tzw. akty psychiczne, które określał także mianem aktów świadomości. Wykazał następnie, że wspólną cechą wszystkich aktów psychicznych jest ich intencjonalność, tzn. że są one zawsze uchwyceniem czegoś, czyli ich intencja zawsze skierowana jest na jakiś przedmiot. Zdaniem Brentano, w badaniach psychologicznych nie jest istotne, czy przedmiot aktu świadomości istnieje

w rzeczywistości i jak istnieje. Psychologia opisowa bada bowiem, jak jawią się przedmioty w psychice ludzkiej, a nie czy one istnieją. Przyjmując takie nastawienie, niemiecki filozof

zauważa, że istnieją trzy główne typy odniesienia intencjonalnego, tj. trzy sposoby ujmowania jakiejś rzeczy przez świadomość:

- przedstawienie – kiedy mam świadomość, że czegoś doświadczam bądź o tym myślę;
- sąd (uznanie bądź odrzucenie) – kiedy orzekam, że to, co ujmuję w doświadczeniu, istnieje bądź nie istnieje;
- uczucie (**fenomen** zainteresowania) – kiedy przeżywam w związku z ujmowanym przedmiotem stany miłości, nienawiści, przyjemności, przykrości.

Brentano uważał, że tak jak sądy logiczne mogą być prawdziwe bądź fałszywe, podobnie uczucia moralne mogą być słuszne bądź niesłuszne.

Słownik

byt metafizyczny

to, co trwa wiecznie, niezmiennie i realnie, według Husserla byt ma charakter intencjonalny, jest korelatem aktów świadomości

doświadczenia źródłowe

źródło oznacza, że należy poszukiwać takich doświadczeń, z których wywodzą się wszystkie inne; badamy to, co dane naocznie, co można uchwycić bezpośrednio i co jest przed wszelkim stanowiskiem; jeżeli do jakiegoś przedmiotu mamy dostęp poprzez pamięć lub poprzez spostrzeżenie, wybieramy drugą metodę, bo jest ona bardziej źródłowa, pozwala uchwycić przedmiot bardziej bezpośrednio

empiryzm

(gr. *empeiría* – doświadczenie) fil. kierunek w teorii poznania wywodzący poznanie ludzkie z doświadczenia zmysłowego, zewnętrznego lub wewnętrznego

fenomen

(gr. *phainómenon* – to, co się zjawia, pokazuje) można mówić o trzech wymiarach fenomenu: 1. wymiar przedmiotowy – fenomen czegoś; 2. wymiar podmiotowy – fenomen dla kogoś i 3. fenomen horyzontalny, czy fenomen z horyzontu świata – czyli fenomen, który pozostaje w relacji z innymi fenomenami; „fenomen to przede wszystkim istota”

fenomenologia

(gr. *phainómenon* – to, co się zjawia, pokazuje + *logos* – słowo, nauka) kierunek filozoficzny zapoczątkowany na początku XX wieku przez Edmunda Husserla; postulował

metodę poznania polegającą na zawieszeniu przekonań dotyczących świata empirycznego i czystym opisie sensu zjawisk ustanawianego przez świadomość

noeza

(gr. *noesis* – rozumienie, proces myślowy) intuicja intelektualna; bezpośredni wgląd w stan rzeczy

noemat

(gr. *noesis* – rozumienie, proces myślowy) treść myśli; w filozofii Edmunda Husserla to, czemu kierują się intencje działania i świadomych przeżyć

redukcja ejdetyczna

(łac. *reductio* – ograniczenie; gr. *eidos* – gatunek, istota) – nastawienie, pojawiające się w związku z redukcją fenomenologiczną, polegającą na bezpośrednim i intuicyjnym ujęciu w każdym przedmiocie tego, co stanowi o jego istocie

redukcja fenomenologiczna

(łac. *reductio* – ograniczenie) w fenomenologii Husserla jest ogólną nazwą metody polegającej na wzięciu w nawias przekonań o zewnętrznym wobec podmiotu świecie; składają się na nią redukcja transcendentarna i redukcja ejdetyczna

Film edukacyjny

« Edmund Husserl

Medytacje kartezjańskie

Po pierwsze, każdy, kto poważnie pragnie zostać filozofem, musi „raz w swoim życiu” cofnąć się do siebie samego i podjąć próbę zdobycia się w sobie samym na obalenie wszystkich obowiązujących dlań dotąd nauk i zbudowania ich na nowo. Filozofia – mądrość – jest absolutnie osobistą sprawą filozofującego. Musi się ona stać jego mądrością, pozyskaną przezeń samego, dążącą do uniwersalizmu wiedzą, wiedzą, za którą może on odpowiadać od początku i na każdym kroku w oparciu o zdobyte przez siebie samego naoczne rozumienia.

Źródło: Edmund Husserl, *Medytacje kartezjańskie*, tłum. A. Wajs, Warszawa 1982.

Polecenie 1

Obejrzyj film, a następnie wyjaśnij, na czym polega metoda fenomenologiczna Husserla, i jakie przemyślenia skłoniły go do wglębnienia się w tę tematykę kierunku filozoficznego.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D72axRH2U>

Kim był Edmund Husserl?

Wywiad z prof. Janem Hartmanem

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Kim był Edmund Husserl?*

Polecenie 2

W jaki sposób fenomenologia Husserla rozwinęła stanowisko filozoficzne Kartezjusza?

Film edukacyjny

Polecenie 1

Zapoznaj się z drugą częścią filmu, a następnie odpowiedz na pytanie: na czym polega redukcja fenomenologiczna? Jak można ją wyjaśnić na konkretnym przykładzie?

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D12mdTLXh>

Metoda fenomenologiczna Edmunda Husserla.

Wywiad z prof. Janem Hartmanem

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Metoda fenomenologiczna Edmunda Husserla*

Polecenie 2

Czym jest prawdziwość bytu w fenomenologii? Czy byt przedstawiony poprzez metodę fenomenologiczną można uznać za realny?

Ćwiczenie 1

Własnymi słowami wyjaśnij, co to znaczy, że fenomenologia przedstawiona w *Badaniach logicznych* jest nauką ejdetyczną.

Ćwiczenie 2

Jaki cel przyświecał Husserlowi w tworzeniu fenomenologicznej metody poznania?

Zbadanie subiektywnych wrażeń jednostki.

Poznanie życia psychicznego człowieka.

Idea uniezależnienia poznania od kontekstu.

Praca domowa

Napisz esej, w którym przedstawiś, dlaczego zdaniem Husserla przedmioty empiryczne nie są dane człowiekowi w poznaniu.

Wskazówki dotyczące pisania eseju filozoficznego znajdziesz w materiale [„Jak napisać esej filozoficzny”](#).

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Edmund Husserl i narodziny fenomenologii

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

11. Fenomenologia. Uczeń:

- 1) wyjaśnia, na czym polega metoda fenomenologiczna oraz dokonuje opisu fenomenologicznego wybranych fenomenów;
- 2) charakteryzuje główne idee fenomenologii świadomości Edmunda Husserla lub fenomenologii wartości Maxa Schelera (do wyboru);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przedstawia historię fenomenologii;
- analizuje, w jaki sposób fenomenologia oparła się na filozofii Kartezjusza i rozwinęła jego stanowisko;
- omawia, na czym polega redukcja fenomenologiczna.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- burza mózgów;
- praca z multimedium;
- quiz;
- esej filozoficzny.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Edmund Husserl i narodziny fenomenologii”. Uczniowie mają zapoznać się z treściami w sekcji „Film edukacyjny I” i przygotować prezentację, w której przedstawią polecenie 2.
2. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel, po zalogowaniu się na platformie i wyświetleniu e-materiału, odczytuje uczniom temat zajęć oraz cele, a następnie prosi, by na ich podstawie uczniowie sformułowali kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: Jaki jest sens uprawiania filozofii, skoro nie może ona udzielić nam ostatecznych odpowiedzi?

Faza realizacyjna:

1. **Burza mózgów.** Nauczyciel informuje uczniów, że będą pracować metodą burzy mózgów i, jeśli to konieczne, wyjaśnia jej zasady. Wyłania także moderatora, który będzie zapisywał pomysły na tablicy, a następnie określa czas wykonania zadania. Następnie nauczyciel zadaje uczniom pytanie: Na czym polega metoda

fenomenologiczna Husserla, i jakie przemyślenia skłoniły go do wglębnienia się w tę tematykę kierunku filozoficznego? Uczniowie podają propozycje odpowiedzi. Po zakończeniu fazy twórczej następuje wspólna weryfikacja pomysłów. Nauczyciel prosi uczniów, aby porównali swoje propozycje z informacjami zamieszczonymi na tablicy.

2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Film edukacyjny”. Wybrany uczeń odczytuje treść polecenia nr 2. Klasa dzieli się na grupy i dzieli między sobą wiedzę uzyskaną przed lekcją. Przedstawiciel wskazanej grupy prezentuje propozycję rozwiązania zadania, a pozostali uczniowie komentują. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia odpowiedzi uczniów, udzielając im informacji zwrotnej.
3. Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne z sekcji „Film edukacyjny”. Wyniki pracy omawiane są na forum i komentowane przez nauczyciela.
4. Uczniowie, na podstawie wiedzy zdobytej przed lekcją oraz podczas lekcji, układają trzy zadania quizowe związane z tematem zajęć, które następnie dają do rozwiązania wybranej osobie z klasy. W ten sposób utrwalają zdobytą wiedzę i umiejętności.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel prosi uczniów o podsumowanie zgromadzonej wiedzy, zadając pytania Na czym polega metoda fenomenologiczna Husserla? Jakie przemyślenia skłoniły go do wglębnienia się w tę tematykę kierunku filozoficznego.
2. Zalogowany na platformie nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. Wybrany uczeń odczytuje cele lekcji, a następnie wszyscy wspólnie omawiają: co udało się osiągnąć, do czego warto wrócić, czego nie udało się zrealizować i dlaczego.
3. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności. Nauczyciel zadaje uczniom pytania: Czym jest prawdziwość bytu w fenomenologii? Czy byt przedstawiony poprzez metodę fenomenologiczną można uznać za realny?

Praca domowa:

1. Napisz esej w którym przedstawiś, dlaczego zdaniem Husserla przedmioty empiryczne nie są dane człowiekowi w poznaniu.

Materiały pomocnicze:

- Bronk A., Majdański S., *Filozofowanie w kontekście języka. Refleksje w związku z dociekaniem Anny Wierzbickiej*, w: „Roczniki Filozoficzne” 52(2004), z. 2, s. 57–73.
- Hadot P., *Filozofia jako ćwiczenie duchowe*, tłum. P. Domański, Warszawa 2003.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Film edukacyjny” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.

